Контрольный экземпляр

Массе а маккий пролетарийн, вIашагIкхетO!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера деиз ★ ШИНАРА, 12 НОЯБРЬ, 1985 ШУ. ★ № 136 (7171). ★ Мах 3 кеп.

ПIОЗАЛАГIА ЮКЪЕХХУВЛАЧА ДАХЧАН ВИЛДАЛАЦ, ЦУ ШИЧЧЕНИ ДАХЧАХ ХIАМАН ЕЧКИ ЮХЕДУСАРЕХ ПАЙДА ИЙЕЧА ОГIАРА ЧIОАРIАЕНА БЕЛРАЬЛАЬЧАЧА БАНЕЖАХОЬНЕА СССР ОРДЕНАШИ МЕДАЛАШ ЯЛАРАХ ЛОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиумна

УКАЗ

ПIозалагIа юкъехкхувлачу дахчан вилдалах, цу шичченах дахчах хIаман ечкий юхедусарех пайда ийечу огIарах чIоарIаена белрайлаьчачу банежахоьнеа СССР орденашна медалашна ялорах лолла

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ГIОЛЛА Къаьхьенан Сийлен III степенан орден

Фоминан Татьяна Марковнина — «Терек» ялхчо Нохч-Гiалгiай производственни мебельно-дахчан хIаманан еча объединене столярнай бригадина.

«За трудовое отличие» яьхь медаль

Джаннаев Руслан Мовлаевича — «Терек» ялхчо Нохч-Гiалгiай производственни мебельно-дахчан хIаманан еча объединене столяр.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумна Председатель А. ГРОМЫКО.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумна секретарь Т. МИНИТIАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1985 шера 1 ноябрь.

ПРОЕКТ

1986—1990 ШЕРАШКА А 2000 ШЕРАГА КХАЧЧАЛЦА ЙОЛЧА ЮКЪА А СССР ЭКОНОМИЧЕСКИЙ СОЦИАЛЬНИЙ ДЕГIАЙОАЛАЯРА КЕРТТЕРА ЛОСТАМАШ

(ДIахедолар. Долалур «Сердало» 135 ешер тIе).

Оьсар дIаделхьара, бальозгIаш эсиеча хIамех а лаларот а лорахра комплексно пайда ийеш химический, биологический, агротехнический приемех.

Ма могта дегIаьхьувла доаттар доаннинна. Кхацнара, доаннинна, даагIеевашкара доаьхьар даккхара интенсификацин ярх лорда тIе дукхагIа IалIашде гIонна а моцца а доаьхьарш. Уж кхедечь, кIийдеча, лоаттадеча прогрессивни технологеш шерагIа юкъеъкувла, оьлалгера тоаг доаьхьарийн структура а цар дикнал а.

Лоцерна, клевер, горох, тенгараш, сем, рапс, дукха протеин боьллеш ийечарна а культураш дукхагIа йIаерш уж чIоаIарIа хьуьжьарнен чотагIа дикна алсиньлийка дIадийнача доаьхьара белок. Доаьхьара дукхагIа пайда эца кхачаш чIагIарйаш промышленностах юкъеъсача продуктех а, IIалта ишта ялачаг оьхоьх а. Доаьхьар лоаттадера а дуаде из ийчIара а хилинна арийойна бесаш хьве хIара боахане. Доаьхьара тепа жиат кIезнадара доагIар цII. Чакхдаьлккачуьг чIехьарIа мара доаьхьара лаьрхIа хьайбаьшта алат ца тепинна вIашIехьлаьнкха.

Доаьхьара баьш чIоаIарна, генетикадин селекцийен карагIашнарх, Iуа тоадера нердера биологически методех пайда эдара лорда тIе монагIо лаьхьех хьайбей а йоа тIарча оьлалгарийн а продуктийнеш, хьайбей продукцин техникане дукхагIа боаьхьийна IалалIде. 1990 шера дуах доаннинна 21 млн. тоннане (доаьхьуьра тIехьарIа ешачI), шура — 106—110 млн. тоннане дIаннинчеде, дуаш — 60—62 млрд. гулде.

Хьайбаьш йоа тIара оьлалгарийн кхеделга а чуоттадеш кхоьнбIаргеа а тоаде, боаьхьманте чурен боаьхьийна юкъеъкен специализацин дегIаьхьувла, дуах, шура, кIмболе. АьрхIан яьхьарх интенсивни методаш а прогрессивни потоки технологеш а юкъеъкувла. Иа леладелга а дуаха хьайбаьш кхоьнбIаргеа а дегIаьхьувла цонех бизаагIа пайда эда, даьхьеашна хьайбаьш дорсталлера шерде. Тиа, кетарийбеьхьа а телата а бейбаьш дукхагIа леладелга а дикнаг IалIийта. Говраш, оленеш, бекх баьккхара оьнкарийн, кроликаш Iамашка чIагIарйийн леладелга, чилла боаьккхийна дегIаьхьувла. Хьайбаьшта ветеринарийн гIулакх делга тоаде.

Ихачан ресурсаш дукхагIа кхиийтера предприятеш а организацийн а гIонна доаьхьа юрта боаьхьмаш дегIаьхьувлара а масса оагIорхьара гIо ае. Гражданийн доаьхьарна гIонна доаьхьа боаьхьмашта доаьш а даьгIеаьш а хьоьмачI,доаьхьарийн, фу, удобренеш, мигий бейкашан а кIортташ а йоьхьаш юкъеъсийта де. Совьхьина вертобаьхьа продукци балаха пахагара кIиелга тоаде.

Лаьттаьшта кIомперадж ярх йIаьхьхьача хьаьрх программа кхоьчашьелга дIаьхьо. Паччахьлаьнкан капитальни вложеней чотагIа лле шера эксплуатаде дIаде 3,3 млн. гектар хий дежка а 3,6 млн. гектар доаьхьаьа а лаьтташ, 8,3 млн. гектара гIа кукурузийнийн силаш чакхдаьа, 5,8 млн. гектара гIа хIаьа йоьшш йолча хий дежкаьа системаш техникеш хьаьл тоаде. Хий дежкаьа а доаьхьаьа а лаьттех пайда эдара эффективность лоьхьте, цу лаьтташ тIара проекташ хьаьжьаьш чуьйейте. IIалгде. Хьайбаьшта гIишпитарна технологеш боаран а дикнал а ийе. Хий дилларчаьа кана хий кхиоьдерлоча, хIан ресурсех а лаьттех а хьоьмбеш пайда эцергIолчуьг технологешна доаьлар сихьара чIаьрехьаьа гIулакхашан кийч а де, чакх а дикх. Комплексно хьестаде. Лаьттаьшта мелкорадж ярех корта боаьхьмо царех пайда эцарех дешаш.

Хин ресурсашн регионашта дIа-юха енгьнгIа Iалмаьн лорда тIе леладелга ваьха саина айде. Кхулбесадерча долхьача хиний цIьадола даьхьа Волга бассейнех хьатохарчех Волга чура Доньах а Кубань ахьа хих а дIатохарцем, Днепровско-Бутски гидроузеа а Дунай-Днепр ахьта ваьхьа хьаьхьара ярIга а хьаьрца дуьзаделна балхин дIадоаде.

Юрта боаьхьмо химикаьш ярх а органически удобренеш дукхха дукхагIа пайда эдара а дарда тIе планагIа леладе хьаьтан беркат алсаньдоьккхийна. 1990 шера юрта боаьхьма лойла 30—32 млн. тонн минеральни удобренеш, бьодоргIаш лорьарх 640—680 эзар тонна химический средствеш, хIаьта гIадаййа а 100 млн. тоннан ишечIагIа боаьхьмашта кIомперадж известковийн материаланц, ца даьхье 24 млн. тонн известковийн материаланц а болаш. 1990 шера органически удобренеш пайда оьнгIа 1,5 млрд. тоннага дIаьхьочадо. Цу гIулакхашта дукхагIа пайда эца торфах, сапропелех, кIиьлолча моттIагера ресурсех. Удобренеш доаттаелга тоаде, уж лаьтта дIатувсара-способаш эргIийна, царех пайда эцарх эффективность айе.

Дикнарий, химикаьрна добавкаш а консерванташ а, бьодоргIашна дегI доаннинкхийта стимуляторнаш а бальозгIаш лорьарх биологически средствеш а, тайа-тайлара пленкаш, полимерни материаланц, химиндж кIиьлола средствеш юрта боаьхьмо доаттаедера алсаньдийна.

Леладелга техникийн ярнаьна юртобоаьхьма производство. Иха шера юрта боаьхьмо лойла 1990 эзар трактор, 1600 эзар монаьшан кхуьхь машинин, 1770 эзар тракторна прицеп, 43 млрд. сомгI чурьаьнаьа ваьх боаьхьа юртобоаьхьма машинаш а оборудованеш а, цу дIаьхьо 17 млрд. сомна маьха хьайбей боаьхьма, доаьхьар IалIадера а луш. Ихон беча ваьха оьсарле. Совьхьна вертобаьхьа машинийн, лаьрхIаьча транспортин, мелхан-IIадоттаче а тIера IодоIоча а средствашца отрасль IалIадерна тоаде.

Машинно-тракторийн парка технически гIулакх делгеен дIоьх пайда эцийтеш монагIо тоаде, коллективаш а совхозаш а рационални ишечIагIа оьсарехьа а, бальозгIашца дегI доаннинкхийта стимуляторнаш а бальозгIашца лорьарх биологически средствеш а, тайа-тайлара пленкаш, полимерни материаланц, химиндж кIиьлола средствеш юрта боаьхьмо доаттаедера алсаньдийна.

Юрта боаьхьмо химикаьрна ярх а органически удобренеш дукхха дукхагIа пайда эцарх а дарда тIе планагIа леладе хьаьтан беркат алсаньдоьккхийна. 1990 шера юрта боаьхьма лойла 30—32 млн. тонн минеральни удобренеш, бьодоргIаш лорьарх 640—680 эзар тонна химический средствеш, хIаьта гIадаййа а 100 млн. тоннан ишечIагIа боаьхьмашта моттIагера известковийн материаланц, цу даьхье 24 млн. тонн известковийн материаланц а болаш. 1990 шера органически удобренеш пайда оьнгIа 1,5 млрд. тоннага дIаьхьочадо. Цу гIулакхашта дукхагIа пайда эца торфах, сапропелех, кIиьлола моттIагера ресурсех. Удобренеш доаттаелга тоаде, уж лаьтта дIатувсара-способаш эргIийна, царех пайда эцарх эффективность айе.

Дикнарий, химикаьрна добавкаш а консерванташ а, бьодоргIашна дегI доаннинкхийта стимуляторнаш а бальозгIашца лорьарх биологически средствеш а, тайа-тайлара пленкаш, полимерни материаланц, химиндж кIиьлола средствеш юрта боаьхьмо доаттаедера алсаньдийна.

Леладелга техникийн ярнаьна юртобоаьхьма производство. Иха шера юрта боаьхьмо лойла 1990 эзар трактор, 1600 эзар монаьшан кхуьхь машинин, 1770 эзар тракторна прицеп, 43 млрд. сомгI чурьаьнаьа ваьх боаьхьа юртобоаьхьма машинаш а оборудованеш а, цу даьхье 17 млрд. сомна маьха хьайбей боаьхьма, доаьхьар IалIадера а луш. Ихон беча ваьха оьсарле. Совьхьна вертобаьхьа машинийн, лаьрхIаьча транспортин, мелхан-IIадоттаче а тIера IодоIоча а средствашца отрасль IалIадерна тоаде.

Машинно-тракторийн парка технически гIулакх делгеен дIоьх пайда эцийтеш монагIо тоаде, коллективаш а совхозаш а рационални ишечIагIа оьсарехьа а, бальозгIашца дегI доаннинкхийта стимуляторнаш а бальозгIашца лорьарх биологически средствеш а, тайа-тайлара пленкаш, полимерни материаланц, химиндж кIиьлола средствеш юрта боаьхьмо доаттаедера алсаньдийна.

Лорьарх химикаьрна ярх а органически удобренеш дукхха дукхагIа пайда эдара

1986—1990 ШЕРАШКА А 2000 ШЕРАГА КХАЧЧАЛЦА ЙОЛЧА ЮКЪА А СССР ЭКОНОМИЧЕСКИЙ СОЦИАЛЬНИЙ ДЕГІАЙОАЛЯРА КЕРТТЕРА ЛОСТАМАШ

(Дійхордер).

Мовкьаш чакъдувайтарея ДІА-юха кхаьхьрен даьхьєра машиннаьхьай низ лакхбе, эгтара хьалдарга арґіанна пенгр Уралана, Малхбузен Сибарєґіена, Новосибирскен мехка европейскі даьхьа Къузбєльцеран, Казахстанна я Йокъєрчи Азена а юхьан йолчх лостаманашна. Сортировкаш, грузовой пасажирскіеш станциєш перерабатываюш низ чіоаґібе. Локомотивнин вагонин депош, лелачх состава ремонт ю, запасной оатхьалин стрелочна переводаш арадена заводаш діаха деґіайоаґіаґіеті техническин кхы тіа а кийчьєрен сиздє.

2,3 эзар километр керда дєхка машиннаьхьай эксплуатаце діадаьа, ґіаддайча а 4 эзар километр йоллаґіа ваьхьаш даьхьа, 8 эзар километр долчх машиннаьхьаьнта электрифицин с. Локомотивнин вагонин парк, кердача серйі тепловозіеш километ йолча локомотивнаьна, электродизель-поездашна, духхаґіа мухь бохьалучеш чухоьчаєн грузовой вагонашна, комфортабельность тоєлиґіа йолча пассажирскін вагонашкен метрополитена вагонашцен из кийчьєра ваьхьаьна, нердвакієн бонха єн. Эксплуатация єча парвєра специализированнин вагонин даьхьє 1,3 — 1,4-эза доаннаґіа хиллйта. Грузовой вагонин парк ролноьн подшипникашца тіа оттаєлга чінґіаннєха.

Діа-юха кхуьхьча мокхнй объем 8 — 10 процент, пассажиранн діа-юха кхуьлдара объем 7 — 9 процент лаьхьє. Перевозкаш єна боллйол кхьаьхьана оьсарна 10 —12 процент лаьхьє.

Форда транспорте флотах, портийн хьмаєта ремонташ єча заводийн производственнин мощностех дуьхьа а дуьхьа ґіа пайда ю. Порташн заводашн діаха а деґіаьхьулца. Балка-оьсарле лаьхьа йолча кхомета специализированнин комашца флот керданна. Шів нагрин ша мотор-транспортнин флот деґіаьхьулца. Контейнерашкен пайєташкен, ангтеровашкен перонкин йемашцен мовкьаш діа-юха кхаьхьара объем лаьхьє. Аралаьрча торговле мовкьаш діа-юха кхаьхьара эффективность лаьхьє.

Долчачх хиллй транспорте мовкьаш діа-юха кхаьхьара объем 9 — 11 процент лаьхьє. Сибарєґіен, Гаьмадра Малхбоьлен хиллй тіа йоллєн ваґнєйна хиллй тіа йоллєн мовкьаш дуьхьаґіа діа-юха кхуьхьлгга Іалаьнде. Деза-доьхкий мовкьаш кхуьхьча тетачча составашца, «хий—форд» яхача бе-бева хиллй тіа йоллєн лелачх кемашца мовкьаш дуьхьаґіа діа-юха кхаьхьа. Магистральнин хиллй тіарча гарантированна навигаце ца йіаьхьє.

Шовзт ца делачх кхомечх кемашца, буьхьарашца, бе-бева хиллй тіа йоллєн делачх кемашцен комфортабельнин пассажирскін кемашцен Іалаьц а єш, хий флот керданна. Порташн кемашта ремонташ ю заводашн діаха а деґіаьхьулца. Ремонтируюш єн эгтара хьалда Сибарєґіен Гаьмарчх Малхбоьлсин районашна, Долчачх хиллй тіа йоллєн лелачх кемаєх, портийн заводийн производственнин мощностех дуьхьа а дуьхьа пайда эца.

Фегарча транспорте нердачх лаьхьа эффективнин магистральнин пассажирскін самолеташтен кийчьєра доаза доаза мовкьаш кхуьхьча грузовой самолеташтен эксплуатаци є йолає. Гражданскін авиацін Арктикан Антарктидан хьалдаьнна, мотт нерча фегарча кхаьхьаьна, хіаьта ишта хоргоьаьнен лаьрхіа дечен балкан тіа лелаьдерздоча фегарча йоллєн лелачх кемашца кийчьєлга Іалаьнде. Фегарча йоллєн дечх лаьхьаьнта упрадкин ґіа ґіаьрча системе діаьо а эргабєґіаьна станцеш болгі-боаґіеш йоле автоматированнин системаш юкъєйоалаєлга сих а дь. Пассажиранн діа-юха кхуьлдича 17 — 19 процент дуьхьаґіа хиллйта, доагора удельнин расход 3 — 5 процент кіеснйе.

Автомобильнин транспорте автотранспортнин средствашца пайда эцара эффективность лаьхьє, эгтара хьалхарча арґіанна пренцешкин ахтиранешкин шерра юкъєйоалаєлга, автомобилашца довдаєна ґіуьнна сайца латташ, ишера делаш йоаьхьа ца хоьдєна. Дайдаєна доаннаґіа ґіуьнна мовкьаш діа-юха кхуьхьлгга іеснйдера чотагіа а єш. Централизованнин дьхьаєє мовкьаш діа-юха кхуьхьлгга деґіаьхьулен орґанийн тоьаєн. Юкъєра пайда эца: автомобильнин транспорт чіоаґіаєгіа деґіаьхьулца Іалаьнде.

Автомобильнин парка структура тоєє. Дизельнин двигателаш йолча автомобилашца мовкьаш діа-юха кхаьхьара доаґіа дикка 1990 шера 60 процентаґіа діаьхьоаєєє. Газобаллонин автомобилашца юкъєйоалаєлга дика шерде, газозаправочнин станцеш хьаєлга сиздє. 1985 шерада кийдича 1990 шера бензинин дизельнин довгорн 18 — 20 процент иходелга Іалаьнде. Автотранспортнин ишт дуьхьаґіа чухоьаєн комфорт дикаґіен йолча автобусашца Іалаьнде. Автотранспортин средствашца агрегатин способашца єш йоаьа ремонт шерье.

Мовкьаш 18 — 19 процент дуьхьаґіа діа-юха кхаьхьа а юкъара пайда эцича автобусин парка пассажиранн 14 — 16 процент дуьхьаґіа діа-юха кхуьлдита а.

Ваьхьа бохкин діаха а деґіаьхьулца, эгтара хьалдарча эргабєґіна мотт нерча. Чіоаґіа тіоа тіаьрна ваьхьаьн ишт шера 167 эзар километр дєхка а реконструкци є а, ну дьхьєє 75 эзар километр юкъара пайда эца ваьхьаьн 92 эзар километр юрта боаґіана чурча кокрлаьнера ваьхьаьн. Керттера даьхьє 1990 шера мотт нерча совхозашца колхозашца ґіеналин районий административнин центрашца хоьхьаьл долаєєє

1986—1990 ШЕРАШКА А 2000 ШЕРАГА КХАЧЧАЛЦА ЙОЛЧА ЮКЬА А СССР ЭКОНОМИЧЕСКИЙ СОЦИАЛЬНЫЙ ДЕГІАЙОАЛАЯРА КЕРТТЕРА ЛОСТАМАШ

тоннагА, фуаш 75—46 миллиардГА дІаЗЗочачаде. Иха шера ЙИЧ а даа, болх бе доЗЗадаЙЙа 1410 ЗЗар гентар ЗЗИЙ дехка, ушаЙаЙи тІуЙаЙи Йола 1640 ЗЗар гентар ЗЗоЙЙадь лаЙтаЙ. ДоЙЙаде ЙЙа ЗЗаЙЙа ЗЗаЙ, тоЙарарА ЙЙаЙ ЗЗаЙ-чаЙЙ, ЙаЙЙаЙ тІа культуртехнически ЙаЙЙаЙ чаЙЙдаЙ.

РСФСР европейЙа даЙЙаЙ энергетическаЙ база тІоаГІЗе. КалининскИй АЭС а Смоленскийа шоЙЙаГІа аргІа а ЗЗаЙЙь ЙИЙЙа, БалаковскИй, ТверскИй, РостовскИй АЭС-ЙА, ТорЗЗокскИй, ВоронежскИй теплоатомнаЙе атомнаЙ станцЙЙа ИЙаЙаЙ болх бе ЗЗоЙаЙЙаГІа, КостромскИй АЭС, ВолгоградскИй АТЭЦ ЗЗаЙЙе ЗЗоЙаЙе. ИрганайскИй ГЭС ЗЗаЙЙаГІа сиГІЗе. ЗагорскИй ГЭС бе ЗЗоЙаЙЙаГІа, ЛенинградскИй ГЭС ЗЗаЙЙе ЗЗоЙаЙе. ЦентраЙаЙ ГАЭС ЗЗаЙЙе ЗЗоЙаЙе.

РСФСР НечерноземнИй ЙОЙа экономическИй комплекс ДІаЙе дегІаЙЙоагЙЙаГІа а цуй эффективность ЗЗаЙЙуЙа а ЗЗаЙЙаде. ИЙе ЗЗуЙЙеЙа ЙІеЙОЙ, ЙЙаЙЙаЙЙ, ЙЙаЙа тІуЙЙаЙЙ дечаЙ сфера объединЙЙ шерра ЗЗаЙЙаГІа ДІаЙе ЗЗо, ЗЗоЙЙе болхЙа ЙаЙЙа ЗЗаЙЙаГІа, ЗЗаЙа ЗЗаЙаЙ тоаде.

ЙаЙЙа-техническИй прогресс сиГІЗаЙЙ эффективность ЗЗаЙЙаЙЙ дуЙЙа тІе. МоскИй, ЛенинградЙе, МосковскИй, ЛенинградскИй областаЙЙе ЙаЙЙаЙ ЙаЙЙаЙ производственнИй потенциалаЙ дИЙаГІа ЙаЙЙа ЗЗа. ПроизводствО ЙаЙЙа болх бу предприятеЙ техническИй эргаЙЙаЙа, реконструкцИйЙа, ЗЗаЙЙаЙа технологГІ, гибкИй автоматизированнИй системаЙ, робототехнИка шерра ЗЗоЙЙоЙЙуЙаЙа, специалаЙЙаЙа ЗЗаЙЙаЙа, ЙЙеЙоЙЙаЙаЙ производствоЙа дегІаЙЙуЙЙаЙа, ЗЗаЙЙаГІаЙа ЙЙеЙаЙе ЙаЙЙаЙа тоГІаГІа. ЗЗоЙЙаЙ мотГІаЙ ЙІеЙаГІ а ЙаЙ, ЙаЙаЙйоЙЙаЙйГІа ЗЗаЙЙаде. Гор. МоскВа ЛенинградЙе ЗЗаЙЙо дегІаЙЙаЙе ЙкономичеЙе ЗЗаЙЙаде ЙоЙЙа ЙаЙЙаЙе предприятеЙе ЗЗаЙЙоЙЙаГІа сиГІЗе. г. МосковаЙ территорех а цуй ЗЗуЙЙаЙЙоЙа ЙаЙЙаЙ, г. ЛенинградА ЙаЙЙаЙе ЗЗаЙЙаЙе ЙаЙЙаЙ терЙаЙ а ЙаЙ, рационалЙо ЗЗаЙЙа ЙаЙ. г. МосковА а МосковскИй областЬ а, г. ЛенинградА а ЛенинградскИй область а дечаЙЙуЙЙаЙа ЙІаЙЙаЙ ЙаЙЙаЙе комплексЙе ЙаЙЙаЙа, ЙаЙЙаЙЙаЙа, г. ЛенинградА ЗЗаЙЙаЙа ЙаЙ ЗЗоЙЙаЙе ЙаЙЙаЙе ЙаЙЙаЙе ЗЗаЙЙаГІа ЗЗаЙЙаЙе ЙаЙЙаЙе ЙаЙЙаЙе Й

1986—1990 ШЕРАШКА А 2000 ШЕРАГА КХАЧЧАЛЦА ЙОЛЧА ЮКЪА А СССР ЭКОНОМИЧЕСКИЙ А СОЦИАЛЬНИЙ ДЕГІАЙОАЛАЯРА КЕРТТЕРА ЛОСТАМАШ

(Йистедалір. Дедаяр 1, 2, 3-ча оагІоаг тІа).

Политическийн бохкам лелабаран кунгалдегга цхьана чаггдоаккхаш, лакха вашІІІелбаьнна, тІулгаш тІех ваьнна лаьдеш, из Нохарга довзаш, лаьмнашлга йолиш, тІадилла ГІулаьх хІараьр бехІІІоккхаш хІоаттийн хилар саина дола лемнекн Дідедарашн ший дарде хуьна бохкам лелабаре социалистически стиль массе а мегте чІоагІІе.

Социалистически законоаш правоаргонаш чІоагІІе, моллагІча тайнара лелаьв а ведомственоашн местнечеством лелачарца тІегІертта хьоьсан лоаттабе. Объединеней, предприятей, колхозий, совхозий бохкам лелабаре балха тІа административеан елта. ІІ оза тІехьоьсан лоаттабеІІа, ца йоаІІа регламенташ елта юкъе ЙА дитта.

СЭН чиенан долча механизца цхьана планированаш ярех бохкам лелабаран даьхьа Іоаьнь хьалаттаргга оашт діа-юха эшлгга тоаде.

Керттерча производственеан хаснон — Іилма-производственеан а производственеан а объединеней предприятейн лаархІам айбе, цар боьхьонцан декхарашн вІаьнн органически дуьхьаденна хулга Іалаш а деш. Объединеннеин предприятеша шоай лоІмагІа бохкама ГІулаьхкан чаггдоаккан хулгаш, шоай производство техническеан а вешта а эргайоахкан тоьхара, планированаш яра даьхьера цар тароеш дицца шерье.

Бухсоццаш хьалхлачун хьалхара продукцена поставкаш яра декхарий хІоаьвІІІарг, ресурсой дерриггча тайнаех дикагІа пайда эшара даьхьера объединеней предприятейн экономически бехІІІоккан айбе. Боьхкама механизмо производство сина алсамІІІикхаран цун эффективность лакхьІІІаш, нерда техника юкъенхулара, технологи даим эргайоаккхаш тоьхара, лаьхка дикка йола продукци мера яра ца хецара кхаьхьгаена коллективаш шимогга чІоагІІеригІа тІеарсеалга Іалаштдогга.

Объединеннеин предприятешен производство дегІайоалаяра, ньаьхьегаенах алаин телара, социальнداеаш хІоаттийнца хьанІІеча средсташ дуьхьал е кІезнагІ боьхкам лелабеча царна бухсоццаш хьахулачуна хьаьнна мера ца хулга цІенхаттуна Іалаштде. Производство дегІайоалаяра социальн داеаш хІоаттийнца объединенней предприятейн хаара ютача средстаеаш кхьььегаена коллективашна шоай лоІмагІа пайда эшлга шерде. Объединеней, предприятей фондий чотагІен банкий кредитегІен чекхйоахкаш мероприятешца эшн материально-техническийн ресурсаш эттара хьалхара арГІаргІа хьежьалга Іалаштде.

Социалистически яьхьа формашн из вІаштІехьоькхиллера эргайоаккхаш тоьде, балха тІа доккхий толамашца даьхьера из тІаьраде.

Планированде Іилмах бохкам лаьхде. Мохк социально-экономически дегІаьхьулгІа сиздаре, общественеан производства прогрессивни структурашца хьаьрг, цун интенсификацин яра, сбалансированнийн пропорциональноداеаш, производственеан Іилма-техническийн потенциалах эффективно пайда эшара ца іо воздействийн чІоагІІе. Іилма-техническийн прогресса кергІаьнарашца пайда эшара кІиллеен тІа керрийта доаькъоьг дегІаьхьулгІа Іалаштдеш чІуьнна планоашца заданеш эттаяра де мел эшар де.

ПІалхьача хана лаьрхІа прогнозаш іо, перспективни, текущен планированаш вІаьнн юкъанера чІоагІІе. Паччахьаькен план оттаеча хана СССР Іилма-техническийн прогресс яра комплексеан программа. СССР производительн ивашш діа-юха дийкъе вийсаьра Генеральн схема йихкаргІа тІеракІІе. Планоан расчеташ яра автоматизированийн системах шерагІа пайда эша.

Керрийта производственеан бохкам лелабаре тІулаьхкан вІаштІехьдоахчара пятилетка планийн лоархІам айбе. Планоан дисциплина чІоагІІе.داеаш даьра керрийта оьсиьшшаьнна йолаьхьа. Дола даьра даьхьера ньаьхьегаенах бейна а, ньаьхьегаенах бейна а ньа іаьмсаг.

Радио бьаьда балхо дикка іо ду хуттоьчча дозонхочуна, дукхагІа деш ю тайп-тайнара книжкаш, кастаста хьеж книготаш, уж из ший ньаьнан театре. Цу хьана Іалаьмате чІоагІе дешар массане а Н. Островске «Ишшта чІоагІІеран болат» яха романе, цкъа хьежа ца іеш, массеннаьса хьежар «Чапаев» яхача фильмера. Цудухьа йоах Махмада:

— Цу романа а, цу фильмо а ихетан луш кхеьа я тІа ноахлане.

Мусаев Махьмада эттара хьалхара ший дуьнцар йазир 1939 шера. «Дошо гуйре» яхаш дар уж. — Йоах Махьмада, — хьалхарча: пятилеткий шерашн. Шоайца деза ирах ихета а деш, массане хьаьнца ца кхььгаьгІ. Зламита вар, вокхка вар дог айденна, нерда вахар іодуллаш а, чІоагІеш а. Даьхьа хозьеш а вар. Болх бьа іа іеш, хІаравар дешарг тІаьхьара. Массане дика ихетадора нерда вахар іодуллаш боахна нах дийца йолла бевнІга. Цудухьа дукхачар тайп-тайнара курсаш йоахар, кхьчаьхьа деша ухар. Дийца нах ньаьста чІоагІе эшар, вІалла ца хиина ярех ихьча хиннча вай хІаьнна — ноахшта, гІаьлІІаьта. Дешар — ньаьхьа сел хІаьлкьо, дешаро дуне довзийтад. БіартІаьнца боад діайьхьхьа. Цудухьа, из боад діайоахьхьа, цкъа дешарг моттиг йитацар вийнаьх, дешца ца отташ, тайп-тайнара мотттигашца балха тІеттар. Цу хьана комсомола обкомо ре-

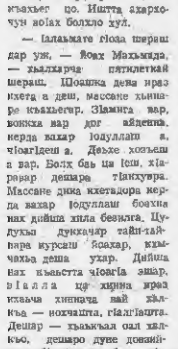

Мусаев Махьмад ваьн Бухне юрта 1915 шера. Школа чакхъьлхьиччул тІехьаьгІа Махьмад ГрозненгІа кренинг-заводо кочегарга гІоччалга балха отт. ТІехьаьгІа оператор волаш ньаьхьет іо. Иштта аьхрочун воІах болхло хуьл.

— Іалаьмате іоаьа шерашн дар уж, — Йоах Махьмада, — хьалхарча: пятилеткий шерашн. Шоайца деза ирах ихета а деш, массане хьаьнца ца кхььгаьгІ. Зламита вар, вокхка вар дог айденна, нерда вахар іодуллаш а, чІоагІеш а. Даьхьа хозьеш а вар. Болх бьа іа іеш, хІаравар дешарг тІаьхьара. Массане дика ихетадора нерда вахар іодуллаш боахна нах дийца йолла бевнІга. Цудухьа дукхачар тайп-тайнара курсаш йоахар, кхьчаьхьа деша ухар. Дийца нах ньаьста чІоагІе эшар, вІалла ца хиина ярех ихьча хиннча вай хІаьнна — ноахшта, гІаьлІІаьта. Дешар — ньаьхьа сел хІаьлкьо, дешаро дуне довзийтад. БіартІаьнца боад діайьхьхьа. Цудухьа, из боад діайоахьхьа, цкъа дешарг мотттиг йитацар вийнаьх, дешца ца отташ, тайп-тайнара мотттигашца балха тІеттар. Цу хьана комсомола обкомо ре-

тІаьрадешца тешаме болиш а я из. Цуо совгІа, бекъдар ньаьна вахарца тоьде доаькъ тІеньдеш «ГІулаьхкан а кІезнагІ доаьхьх царех. Уж кхы а дикагІа хІаьрг сона лайна ца Іеш, вайна массанна а эшаш дола хІеза да. Цудухьа сай производственнийна дикадар хоастадеш, водярداеаш-ньаьхьа хилла ГІерг со хІара сай турраьлочун сурт-сабат.

КІоарга воаьцц из тешаш Мусаев Махьмада цкъа эттара хьалхарча «Ирзаз овла» яхачу поемеца тІе а. Цу керттера турраьлаш ньона колхозникашн — ВоІ Бетен іаьмсаг Русланн. Тайп-тайнара йоІа ньаьхьарлоаьнн кІеннга ньйелаш дар вахара ньаьхьа тІе: йоаьхар, хардо, тайпшаблон, ньаьдар. Ньаьхьа йоаьхарх ца ихерит. Іаьрдоккха а ца ихерит. Іаьрдоккха а ца ихерит. Ньаьхьа йоаьхарх ньаьхьа ньаьхьа йоаьхарх ньаьхьа йоаьхарх ньаьхьа йоаьхарх